

KROONIKA

AKADEEMILISE PÕLLUMAJANDUSE SELTSI TEGEVUSEST

Möödunud aasta lõpul, 16. detsembril pidas Akadeemiline Põllumajanduse Selts ettekandekoosoleku Järvamaal Oisu rahvamajas osühing "Estonia" vastu võtul.

Koosoleku avab seltsi president prof. O. Saveli, kes tänab osühing "Estonia" peadirektor Peeter Kibet aasta viimase (jõulueelse) seltsi koosoleku korraldamise võimaluse eest.

Sissejuhatavalt iseloomustab P. Kibe osühing "Estonia" kujunemist ja arengut. Järgnevalt mõned mõtted esinejalt.

Kolhoosil "Estonia" (osaühingu eellane) valmis rahvamaja (koosoleku koht) 1989. aastal, mis koos tervisekeskusega on nüüd antud üle vallale.

Kolhoosi vara ei jagatud üksik- asjaosalistele, seda tehti külade kaupa: 200...400 lehma koos maa ja masinatega. Endisest majandist eraldus vaid abitootmine - aiand ja töökoda. Osakuid arvestati kokku 1,5 mln. EEK eest. Osaku maksumus ca 50 000 EEK.

Osaühingul on 6000 ha haritavat maad, 500 ha on talude käes. Omal jõul tegutsevaid talupidajaid on vaid 5...6, teised majandavad talu osaühingu jõul. Kolhoosis tehtud maaparandustööde tulemusel on endiste talude (1940) haritav maa suurenenud 1,7-kordseks. Taludele on raske maad eraldada, sest nende krundid koosnesid lahustükkidest.

1993. a. valmistati karjale 3500 tonni konservteravilja. Juurde osteti srotti, ca 10 % teravilja kogusest. Elanikkonnalt osteti nende poolt kasvatatud poolsuhkru-peedi.

Heina valmistati 1993. a. ainult 1000 tonni, põhisööt on 40 %-lise kuivainesisaldusega kuivsilol. Rohumaadelt saadakse 2...3 niidet aastas.

Osaühingul on 1800 lehma, kelle keskmine aastatoodang on 6600 kg piires. Töötajate palk on 1500...1600 EEK kuus.

Soodustushindadega müüakse töötajatele piima ja liha.

Esineja märgib, et põllumajanduse olukord on praegu siiski raske: masinad on kallid, ehitustöid ei ole võimalik teha, mullaviljakus langeb, maksud on suured, kütuselt tuleb hakata käibemaksu tasuma jne.

P. Kibele esitatud küsimuste vastustest selgub veel, et kõrgaretuspotentsiaaliga veisekarja säilitamisega on raskusi, muret tekitab vajaliku kvaliteediga sperma saamine ja vasikate kao suurene-mine. Sigu on 6000...7000, võitlus käib haigustega.

Ettekandega "Õlleodra kasvatamine ja kvaliteet" esineb prof. Jaan Lepajõe, kelle väljendused lühidalt olid järgmised.

Praegu valitseb suund väikese alkoholisisaldusega jookide tootmisele, milleks on eeskätt õlu. Õlu on odra vein. Õlle laialdane levik on tingitud ka tema osast supi asendajana. XV sajandil tohtis õlut pruulida vaid linnas ja kloostris.

Sobiva õlleodra aretamist alustas Mihkel Pill Jõgeval. Siin kasvatatud õlleotra ka eksporditi. Ettekandja käsitles oma doktoridissertatsioonis (1973) õlleodra kasvatamist. Ta rõhutas, et arvestada tuleb just linnase kvaliteeti. Kolm aastat eksisteeris EPA-s ka vastav labor.

J. Lepajõe on koos EPMÜ audoktor prof. P. Limbergiga vahendanud õlleodra-linnase valdkonna uurimistöid.

Jõgeva õlleodra sordid on väga head. Sakslased olid valmis meilt ostma 30 000 tonni otra. J. Lepajõe seisukoht oli, et õigem on müüa linnaseid, mitte otra. Asjaajamine jäi pooleli.

Eesti olud on sobivad kvaliteetse õlleodra kasvatamiseks, mis on sarnased Moraaviaga. Põhiline erinevus, et koristusperioodil on meil õhutemperatuur kahe kraadi võrra madalam, niiskus aga suurem kui Moraavias. On oluline, et muld ei oleks pestitsiididega saastatud.

Võiks asutada ühisetevõtte "Eesti linnaseoder", milline koordineeriks vastavat tööd. Saksamaa eeskujul oleks ka Eestis vajalik õlleodra kasvatamise edendamiseks spetsiaalsed fondid. Meil võiks ühest teraviljakombinaadist teha linnase-tehase.

Pikema teemakohase sõnavõtuga esineb prof. H. Küüts. Ta rõhutab odra kasvavat tähtsust toiduviljana, õllel on

koguni rahvuslik tähtsus. Kui Kesk-Euroopa maades kasutatakse odrast 12...13 % õlle tegemiseks, siis Eestis piirdub see 3...4 %-ga. Eeldused selle laiendamiseks on olemas.

Õlleodral on vajalik suur viskoossus, tema valgust lahustub umbes 40 %.

Euroopa Õlle Konventatsiooni Põhja-regioon on ka Eesti 1991. aastast liige. Sekretariaat asub Hollandis. Igal aastal esitatakse vastav aruanne sellele organisatsioonile. Odrasorte hinnatakse paljude näitajate järgi. 1993. aastal hinnati 12 odrasorti, nende hulgas ka meie sorti "Elo", mille saagikus oli 52 ts/ha. Taanis on odra saagikus üle 60 ts/ha. Taanis on odra külviaeg siinsest poolteist kuud varem (märtsi lõpul), koristus aga samaaegne. Seetõttu on sealne odra tera suurem.

Ettekandjad (J. Lepajõe, H. Kүүts) vastavad nendele esitatud küsimustele.

M. Karelson

23. veebr. 1994. a. toimus ELVI saalis Akadeemilise Põllumajanduse Seltsi ettekandekoosolek teemal "Nõuandeteenistus Eestis".

Koosolekut avades meenutas O. Saveli Eesti Vabariigi loomist 76 aastat tagasi ning selle vägivaldset okupeerimist N. Liidu poolt 1940. aastal. 24. veebruaril tähistame vabariigi aasta-päeva, nüüd juba uues Eesti Vabariigis.

O. Saveli tuletas tänutundes meelde, et 120 aastat tagasi, 23. veebruaril 1874, sündis Eesti Vabariigi esimene president Konsntatin Päts.

Teemakohase ettekandega esinesid Tõnu Ivask (EPMÜ, Maaelu Arengu Instituut), Hindrek Older (EMMTUI) ja Toomas Kaukvere (Jäneda õppe- ja Nõuandekeskus).

T. Ivask näeb nõuandesüsteemis põllumajandusteadust kui põllumajandus-haridusele sisu andjat, süsteemi osad on täiend- ja ümberõpe. Ettekandja kasutab väljendi "nõuandmine" asemel "nõustamine". Ta peab komponente **maa**, **töö**, **kapital** ja **ettevõtlikkus** tootmise

(toodangu) ning sissetuleku aluseks. Probleem on selles, kuidas efektiivselt toota, kuidas otstarbekalt kasutada vahendeid.

Nõustamisküsimuste ring on väga mitmekesine, seejuures peab olema ka informatsiooni valdkond ulatuslik.

Illustreerivate skeemide ja põhjalike selgitustega andis ettekandja edasi oma-poolsed arvamused ja nende põhjendused põllumajanduses nõustamise ülesannetest, sisust ja vormidest.

T. Kaukvere käsitles põllumajanduse massi-, grupi- ja individuaalnõuande vorme. Jänedal kasutatakse sealset tehnikumi baasi, millele lisandub käesoleval ajal õppe- ja nõuandekeskuse nõuandekaader. Ettekandja on seisukohal, et individuaalnõuande ei saa olla koolikeskne. Seda ei võimalda õpetaja tööaeg, mis ei sobi nõuvajaja ajaga. Nõuande peab olema kättesaadav võimalikult selle vajaja elukohas.

Ettekandja arvates ei ole Eestis veel talupidajate ja tootjate liitude perioodid möödas. Praegu toimub nõuandetöö mitmesugustes allüksustes ja mitmesuguste nõuandjatega. Need ei ole aga täitnud loodetud ülesandeid. Nõuandeteenistuse rajamine enesefinantseerimisele on küll vajalik, kuid vähemalt esialgu on tarvis seda riiklikult toetada. Ka iseloomustas ettekandja Jäneda õppe- ja nõuandekeskuse tegevust talunõuandeteenistuses.

H. Older tutvustas tema poolt organiseeritud usaldustalude võrku. Usaldustalud asuvad Eesti erinevates looduslik-majanduslikes piirkondades, sest on ju vajalik anda ka nõu erinevates oludes. Usaldustalude majandusliku tegevuse vastu tuntakse huvi, neid külastatakse õppeotstarbel.

Usaldustalud vajavad nõuannet eriti rohumaade uuendamiseks ja rajamiseks. Mõnes on lehmade aasta keskmine piima-toodang 5000...6000 kg. Ollakse huvitatud silo valmistamisest. Ka soovitakse usaldustalude maa-alaliselt suurendada.

Ettekandjale esitati rohkesti küsimusi.

Teema kohta võtsid täiendavalt sõna: J. Kivistik, M. Liiske, V. Rosenberg, E. Pettai, H. Raig, J. Kuum, H. Veldi, Ü. Oll, K. Roosve, M. Tamm, E. Turbas, T. Palm, V. Loko, M. Karelson, O. Saveli.

Eesti maarahva kongressi ühes otsuse projektdokumentis on märgitud, et Eestis on vajalik kujundada konkurentsivõimeline nõuandeteenistus.

Konsensusese põhimõttel jõuti järgnevatele seisukohtadele:

1. Nõuandetalituse organisatsioonile tuleb esitada 3 põhimõtet:

a) teenindamine toimugu territoriaalsuse printsiibil: valla, maakonna, piirkonna ulatuses;

b) nõuandesüsteem olgu koolikeskne; maakonnas rajatakse tugipunktid põllumajanduslike keskeriõppeasutuste juurde, vabariigi tasemel aga EPMÜ Maaelu Arengu Instituudi juurde;

c) riigi raha kasutatagu efektiivselt, ebaotstarbekas on paralleelstruktuuride olemasolu ja nende finantseerimine.

2. Tartus on vaja kiiresti välja arendada nõuandetalituse infokeskus ja süsteem info liikumiseks keskusest talupidajani või maaelanikuni.

3. Riigipalgal töötavad nõuandjad peavad perioodiliselt läbima atesteerimise.

4. Pidada ebaõigeks omavalitsustes "nõuniku" ametinimetuse kasutamist, sest seal on tegemist ametniku, mitte sisulise nõuandjaga.

5. Soovitada pärast konsultatsioone filoloogidega kasutada nõuandetalituses järgmisi termineid: nõuanne, nõu andmine, nõunik (maakonnas ja valla tasemel), konsulent (vabariigi tasemel).

M. Karelson

Akadeemilise Põllumajanduse Seltsi aastakoosolek 30. märtsil 1994. aastal peeti ELVI saalis järgmise päevakorraga:

1. Põllutöökoja või maamajanduskoda - cand. agr. Meinhard Karelson ja prof. Mati Tamm

2. APSi auliikme valimine

3. APSi preemiate määramine

4. APSi aastaaruanne

5. APSi revisjonikomisjoni aruanne

6. Läbirääkimised

Koosoleku avab seltsi president prof. Olev Saveli.

1.

M. Karelson käsitleb Eesti Vabariigis tegutsenud põllumeeste kutseorganisatsiooni Põllutöökoja asutamist (1932. a.) ja tegevust (kuni 1940. a.). Põllutöökoda oli struktuuriehituselt kaheastmeline: keskus Tallinnas ja maal territoriaalüksustena konvendid (72) maatulunduskonsulentidega. Nende vahel töötasid maakonnakeskustes maa-agronoom ja teised vanemkonsulendid.

Põllutöökoja koosseisus oli 9 talitust, sekretariaat ja tööbüroo. Üleriigilisel tegutsevana suurem oli nõuandetalitus. Põllumeeste abistajatena tegutsesid veel põllumajanduse (agraarpoliitika), põllumajandusliku raamatupidamise, põllumajandustehniline, kultuuritehnika ja maamõõdu, uudismaaharimise, ehituse, õigusteaduslik ja ajakirjade talitus.

Põllutöökoja 1938/39. majandusaasta eelarve oli 1,026 mln. krooni, millest riigieelarve kattis 95 %.

M. Karelsoni ettekande tekst on avaldatud allpool.

M. Tamm iseloomustab Maamajanduskoda asutamise projektdokumentide sisu, mille koostamisest on ta ise osa võtnud. Ta rõhutab, et kavandatav Maamajanduskoda on vajalik kui maarahva, s.o. talupidajate ning põllusaadusi tootvate ja töötlevate ettevõtjate õiguslik esindus riigi- ja omavalitsusorganite ees. Koda tegevuses peaks avalduma maaelu arendamiseks vajalik majanduslik, tehnoloogiline, ökoloogiline jm. nõuanne, informeerimine, täienduskoolitus ja ümberõpe. Need tegevusvaldkonnad on riikliku tähtsusega ülesanded, mida tuleb finantseerida riigi poolt.

Ettekannetele järgneb elav diskussioon. Peetakse vajalikuks põllumeeste kutseesinduskeskusena vastava koda asutamist, mille nimeks on kohane - Põllutöökoda.

Käsitletud küsimuses võtab koosolek vastu järgmise otsuse.

Akadeemiline Põllumajanduse Selts tunneb muret, et Eestimaal läbiproovitud ühenduse - Põllutöökoja järeltulija (Maamajanduskoda) loomine Eesti

Maarahva Kongressil määrata ajaks edasi lükati. Oleme veendunud, et eesti põllumees ja maarahvas on ilma oma ühisest esindusest. Seda on takistanud vahel poliitilised, vahel ka majanduslikud ambitsioonid olemasolevate ühenduste vahel. Põllumajandusteadlased peavad oma kohuseks väljendada poliitiliselt oma sõltumatut seisukohta selles küsimuses.

1. Põllutöökoja (Maamajanduskoja) loomine on Eestis vajalik.

2. Ühtne (maamajanduse) arendustegevuse organisatsioon osutab nõuande-, koolitus-, informatsiooni ja muid teenuseid nii talupidajatele, põllumajandusettevõtetele ja muudele põllumajandusega seotud maal tegutsevatele ettevõtetele. Kavandab ja koordineerib regionaalseid majanduse arengu programme maal.

3. Eelnevalt on vaja otsustada funktsioonide jaotus, kui Eestis peale põllumajandusministeeriumi ja Põllutöökoja jäävad iseseisvalt eksisteerima tootjate liidud.

4. Moodustada Akadeemilise Põllumajanduse Seltsi nõuandev komisjon Põllutöökoja (Maamajanduskoja) asutamise eeltööde tegemisel vastavate arvamuste ja ettepanekute esitamiseks.

Aluseks võtta Maamajanduskoja Asutamisdireksiooni poolt koostatud dokumentatsiooniprojektid.

Põllutöökoja asutamise nõuandva komisjoni moodustamiseks volitatakse seltsi liikmed prof. Mati Tamm (EPMÜ MAI) ja cand. agr. Meinhard Karelson (ELVI).

2.

Akadeemilise Põllumajanduse Seltsi auliikmeks valitakse prof. emer. Endel Laas, EPMÜ-st.

3.

Akadeemilise Põllumajanduse Seltsi 1993. aasta põllumajandusteaduse preemiad määrati järmiselt:

a) eluaegse (pikemaegse) silmapaistva teadustöö preemia (1500 krooni) - Vambola Laanmäele, ELVI-st (seakasvatus);

b) viimaste aastate (keskealiste) eduka teadustöö preemia (1000 krooni) võrdsetes osades (à 500 krooni)

- Liis Murdam TA Eksperimentaalbioloogia Instituudist ja

- Paul Kuldkepp EPMÜ-st (väetised);
c) noorte teaduspreemia (500 krooni)
- Rein Lillak, EPMÜ-st.

4.

Seltsi president O. Saveli esitab seltsi viimase aasta tegevusaruande, seejuures ühtlasi viie aasta vastavaid näitajaid (alates aprillist 1989. a.).

Viie aasta kestel on seltsi vastu võetud 214 liiget, nendest on surma läbi lahkunud 13. Vastuvõetud liimetest on 136 (64 %) põllumajanduse, 21 (10 %) tehnika, 20 (9 %) majanduse, 17 (8 %) veterinaaria, 11 (5 %) bioloogia ja 9 (4 %) muudelt teadusaladelt.

Selts on viie aasta kestel pidanud 28 (möödunud aastal 7) ettekandekoosolekut, teaduskonverentse ja tuntud isiksuste tähtpäevade tähistamist 4 korral, volikogu laiendatud koosolekuid on peetud 4 korral ning eestseisuse koosolekuid 25 (5) korral.

Nimeliselt on tähistatud järgmiste põllumajanduses silmapaistnud isiksuste mälestustähtpäevi: Theodor Pool, Edgar Keevallik, Aleksander von Middendorff, Jaan Mets, Aleksander Adojaan, Jaan Ümarik, C. R. Jakobson, Hans Meltsased, Heino Leik, Jaan Hünerson, Leo Rinne.

Viie aasta kestel on selts välja andnud 15 (4) põllumajandusteaduse vald-konna preemiat, selts on valinud 9 auliiget.

President märgib, et seltsi ettekandekoosolekutel on käsitletud huvipakkuvaid, aktuaalseid probleeme põllumajandusteaduse ja -hariduse, agraarpoliitika, põllumajandusökonomika ja muudest valdkondadest.

Koosolekutest on seltsi liikmed alati aktiivselt osa võtnud.

"Agraarteaduse" peatoimetaja Ülo Oll esitab informatsiooni väljaandega seosesolevatest probleemidest. On raskusi kohase kirjastuse leidmisega. Peatoimetaja peab võimalikuks ajakirja aastas senise nelja numbri asemele viie väljaandmist. Seltsi eksisteerimise jooksul on ilmunud "Agraarteaduse" 15 numbrit (nendest üks kaksiknumbrina), kokku 1688 lehekülge.

5.

Seltsi revisjonikomisjoni aruande esitab Armand Sukamägi.

6.

Tähelepanuväärsena märgitakse kohalviibinud seltsi auliikme, maailma mainega teadlase prof. emer. dr. Elmar Järvesoo (USA) 85. sünnipäeva (22. märts). President O. Saveli annab juubilarile üle seltsipoolse auaadressi.

Koosoleku lõppedes mindi samas majas olevasse sööklasse, kus jätkus elav keskustelu kohvitassi juures.

Ü. Oll rääkib pikemas sõnavõtus Elmar Järvesoo tegevusest emigratsioonis, eriti seoses Balti Ülikooli asutamise ja tegevusega sõjajärgsel Saksamaal, agraarökonomika valdkonna teadlase ja ülikooli õppejõuna USA-s ning viimastel aastatel põllumajandusökonomika teaduskaadri ettevalmistamisel Eesti Põllumajandusülikoolis. Emigratsioonis on Järvesoo paljude Eesti põllumajandust ja teisi probleeme käsitlevate väljaannete autor ja kaasautor.

E. Järvesoo teatab, et ta on faksiimileväljaandena lasknud kirjastada (omal kulul) Carl Robert Jakobsoni raamatu "Teadus ja Seadus põllul I", mille esmailumisest möödub käesoleval aastal 125 aastat. Ta kingib 100 eksemplarid seda raamatut Carl Robert Jakobsoni Talumuuseumile.

J. Kuum tänab E. Järvesood raamatu väljaandmise eest, mis on täiendavaks rikkuseks Eesti põllumajanduse teadusajaloo valgustamisel.

M. Karelson

PÕLLUTÖÖKODA EESTI PÕLLUMAJANDUSES

Põllutöökoja asutamise alusdokumendis oli Riigikogu poolt 10. juulil 1931. a. vastuvõetud Põllumeeste Kutse-esinduse seadus (RT, 1931, nr. 60). 2. ja 3. veebruaril 1932. aastal peeti Põllutöökoja esimene üldkoosolek. 1. aprillil 1932. aastal alustas Põllutöökoda tegevust. Esimesena oli tegevust alustanud Kaubandus-tööstuskoda. Vabariigi lõppperioodil gutses 17 kutsekoda.

Seoses Põllutöökoja asutamisega algab uus etapp Eesti põllumajanduses, eriti nõuande ja organisatsioonilises tegevuses. Likvideeritakse 1929. aastast tegutsev Talumajanduse Nõuande Büroo,

kui senine põllumajandusnõuande kesk-asutus. Alles jäi väljakujunenud üleriigiline territoriaalne nõuandevõrk (jaoskonnad).

Põllutöökoja seaduse järgi oli koda maapidajate kutseesindus, see tähendab - põllumeeste kutseline omavalitsus. Koja põhiülesandeks oli talupidajate huvide kaitse, nende igakülgse nõuande korraldamine ja nende vajaduste rahuldamine mitmesuguste abistamisvormidega ning riigieelarvest rahaliste ressursside jaotamine vastavatele põllumajandusorganisatsioonidele ja -asutustele. Põllutöökoda oli nõuandev organ ka põllutööministeeriumile ja valitsusele põllumajandusalaste seaduste-määruste eelnõude koostamisel, kehtestades ka ise vastavaid otsuseid põllumajanduse arendamiseks.

Põllutöökoda oli ehitusstruktuurilt kaheastmeline: kohtadel - juriidiliste isikutena konvendid ja Tallinnas - keskus. Eesti oli territoriaalselt jaotatud 72 maatulunduskonsulendi piirkonnaks, mida alul nimetati jaoskondadeks, hiljem konventideks. Konvente oli kõige rohkem Virumaal (11), kõige vähem Valgamaal (3). Konvendis oli valdu 2...7, talusid 1500...2000.

Põllutöökoja juhtorganiteks olid: täiskogu (igast konvendist üks esindaja ja põllutööministri poolt määratud 10 liiget), nõukogu, juhatus ja revisjonikomisjon ning kõrgemaks organiks Koja kongress. Kohtadel konvendis olid oma valitud juhtorganid: täiskogu, juhatus ja revisjonikomisjon. Konvendi 18-liikmelises täiskogus oli 15 põllumeest ja 3 kohalike organisatsioonide esindajat.

Põllutöökoja liikmeteks olid alates 1936. aastast talupidajad, kellel oli vähemalt 10 ha maad või 2 ha põllu- ja aiamaad või 1 ha aiamaad. Väikemaapidajate ja maatööliste kutsehuve kaitses Maatööliste ja Väikemaapidajate Koda. Nende kahe koja valdkonda kuulus vastavalt 94 ja 46 tuhat talu (alates 1,0 ha).

Põllutöökoja struktuuriüksusi ja nende tegevust iseloomustame järgnevalt 1938. aasta näitajate põhjal. Kojal oli 9 talitust ning sekretariaat ja tööbüroo (31.03. 1939).

1. **Nõuandetalituses**, kui suurimas üksuses, töötas 162 töötajat, nendest: keskuses 17, kohtadel 95 ja eriseltside (näit. tõuseltsid jt.) juurde komandeeritud (tinglikus mõistes) 50.

Nõuandetalituse keskuses töötasid erialanõunikud, vanemkonsulendid, konsulent-sekretär ja masinakirjutaja. Kohtadel (konventides) töötasid maatulunduskonsulendid, maakonna keskuses vanemaiaanduskonsulendid, maanoorte konsulendid, praktikandid. Koja spetsialistidest olid komandeeritud 31 veiste-, sigade-, hobuste-, lammaste- ja karusloomade tõuseltside ning 19 mitme põllumajandusliku keskliidu, liidu ja ühingu juurde.

Nõuandetöö põhivormid olid: otsene kontakt talupidajatega, loengud ja kursused, eripäevad, kirjasõna ja kirjavahetus, eriloengud ringhäälingus, näitused. Konventide konsulentide tegevust maakonnas koordineeris maa-agronoom, kes ühtlasi täitis ühe konvendi maatulunduskonsulendi ülesandeid.

Maatulunduskonsulentide tegevust 1938. aastal nõuande ja mitmesuguste ürituste osas võib iseloomustada järgmiste koondandmetega: erialalist nõu taime- ja loomakasvatases ning talukorrastuses anti 122 tuhandele põllumehhele (kordade arv), peeti mitmesuguseid kursusi, eripäevi, võistlusi ja koosolekuid 2276 juhul 305 tuhandele osavõtjale. Maatulunduskonsulentide tegevus oli veel seostatud järgmiste tegevus-mõistetega: ikalduskahjud, ekspertiisid, kontrollkäigud, komisjonide töö, kohalike organisatsioonide koosolekud (8000 juhtu).

Eestis olid populaarsed laiu masse ja nende tegevust haaravad nn. propaganda aastad, milles juhtivat osa etendasid maatulunduskonsulendid. Nii olid raamatu-, rohumaade-, kodukaunistamise ning umbrohutõrje propaganda aastad.

Maatulunduskonsulendi tegevust näitena iseloomustab Keila konvendis Ferdinand Luhti järgmine informatsioonaruanne 1938. aastal. "Veebruarikuu kujunes Keilas põllumajanduslike kursuste ja kõnekoosolekute ajaks. Kokku peeti /.../ kursusi 11 kohas, kus kokku oli 625 osavõtjat. Uusi preemiatega uudismaaharijaid on registreeritud praegu 70 /.../. Seega võib loota eelolevaks aastaks preemiatega uudismaaharijaid 600 ümber. Senisele 9 eratraktorijaamale tahetakse veel lisaks asutada 3 /.../. Huvi tõuaretuse vastu hakkab tõusma ka neis rajoonides, kus tõumaterjali levik seni on olnud vähene. Nii telliti Väänas Liiva külas veebruaris peetud koosoleku tagajärjel E. Hollandi-Friisi Karja Tõuseltsilt korraga 7

tõuvasikat /.../. Ka aianduse ja kodukaunistamise alal peetud koosolekuist ja loengutest võetakse elavalt osa. Harku valda Rannamõisa piirkonda asutati 40-liikmeline aiandus-mesindus-ring /.../, välistöödest on Keila piirkonda tellitud 41. Kohalikke töölisi pole konvendi tööbüroos seni registreeritud."

2. **Põllumajandustalituse** ülesandeks oli agraarpoliitiliste küsimuste läbitöötamine ja Põllutöökoja juhatuse otsuste kohaselt vastavate ettepanekute ja märgukirjade koostamine, Börsi Komitee juures hindade noteerimiskomisjonide ja Ratsionaliseerimise Komitee ning Põllumajanduse Uurimise ja Katseasjanduse Komitee töödest osavõtmine. 1938. aastal oli selles talituses läbi vaadatud ja seisukoht võetud 32 seaduseelnõu ja määruse kava kohta.

3. **Põllumajandus-tehnilise Talituse** tegevuses olid põhilised põllumajanduse mehhaniseerimise ja elektrifitseerimise probleemid. Talituse poolt peeti 143 kursust, nendest 12 traktoristidele ning 44 lõhkeainete käsitlemise ja 75 piksekaitse alal. Elektrifitseerimise valdkonnas peeti 61 koosolekut 5000 osavõtjaga. Vabariigis töötas 13 usaldustöökoda ja 12 -sepikoda. Selle talituse tegevus hakkas alles laienema.

4. **Kultuurtehnika- ja Maamõõdu-talituse** põhiülesandeks oli kultuurtehniliste eeltööde tegemine maaparanduskavade ja veeühingute (387) projektide koostamiseks ning valmiskavade järgi kraavide looduses märkimine. Teine suurem tegevusala oli maamõõdu- ja maakorraldustööde teostamine. Ka koostati turbarabade kasutuskavu, õue- ja aiaplaane, projekte roiskvee kõrvaldamiseks jm. Tallinnas ja Tartus töötasid kultuurtehnika ja maaparanduse bürood.

5. **Uudismaaharimise Talitus** tegutses koostöös Eesti Niidu ja Karjamaa Arendamise Ühingu ning Eesti Sooparanduse Seltsiga. 1938. aasta algul oli Põllutöökojas (konventides) registreeritud 21189 uudismaaharijat, aasta lõpul 29479. Teostatud uudismaaharimise töid kontrollisid maatulunduskonsulendid. 1938. aastal hariti üles 20505 ha uudismaad.

6. **Ehitustalituse** poolt koostati 1938. aastal 1013 taluehituse kavandit (projekti). Korraldati 12 neljanädalast puutöökursust ning 94 hoonete värvimiskursust, ka

kodukaunistamise näitusi. Nõu anti kohtadel ja kirja teel, peeti loenguid.

7. Põllumajandusliku Raamatupidamistalituse põhiülesandeks oli taluraamatupidamise organiseerimine (levitamine), korraldamine ja andmete läbitöötamine. Oli vastavate usaldusmeeste ja taluraamatupidajate üleriiklik võrk, igas konvendis vähemalt 15 raamatupidamistalu (890 usaldusmeest), ka olid organiseeritud raamatupidamisühingud. Eriline tähtsus oli uudismaa-usaldustalude raamatupidamisel.

Põllumajandusliku Raamatupidamistalituse juures töötas allüksusena **Talude Hindamise ja Ostu-Müügi Talitus**.

8. Õigusteadusliku Talituse koosseisus töötasid vandeadvokaadid Tallinnas, Tartus, Pärnus, Valgas, Võrus, Rakveres, Petseris ja Kuressaares. Usaldusadvokaadid andsid põllumeestele õiguslikku nõu koja juhatause poolt kindlaksmääratud tasunormide alusel.

9. Ajakirjade Talitus korraldas vastavate toimetuste kaudu järgmiste ajakirjade väljaandmist: "Põllumajandus", "Eesti Talu", "Tõusev Noorus" ja alates 1939. aastast "Selskohosjaistvennoi Vestnik". Näiteks 1938. aastal ilmus "Põllumajandust" 50 numbrit, 1146 lk. Igal aastal publitseeriti mahuka väljaandena koja aastaraamat (üle 300 lk.).

Tööstööbüroo täitis töövahetalituse korraldamist põllutöökoja juures. samuti olid tööstööbürood üle maa põllumeeste konventide (maatulunduskonsulentide) juures. Eriti tegutseti Poola põllutöölisega.

Põllutöökoja sekretariaadis (Tallinnas) oli 14 töötajat.

Põllutöökoja peasekretär juhtis ka **Ülemaalist Maanoorte Ühenduse Sekretariaati**, seega teatavas ulatuses maanoorte organiseeritud tegevust. 1938. aastal oli keskuses üks maanoorte nõunik ja 8 instruktorit maakondades. Ilmusid noorte ajakirjad "Maanoored" ja "Tõusev Noorus". 1939. aastal tegutses Eestis 451 maanoorte ringi 14780 liikmega.

Põllutöökoja töötajate arv, talitustes ja eriseltside juures, oli 250...260 piires. Suurema koosseisuga oli Nõuandetalitus (162) ning Kultuurtehnika- ja Maamõõdotalitus osakondadega Tallinnas ja Tartus (33). Lisaks Põllutöökojale lisandusid põllumajandusnõuandjatena karjakontroll-

ringide (353) ja aiandusringide (130) assistendid.

Põllutöökoja 1938/39. majandusaasta eelarve oli 1,026 mln. krooni, millest riigi eelarve kattis 95 %. Põllumajandusnõuandete talupidajatele oli tasuta, tellitud tööde kohta kehtisid normeeritud tasud. Tasuta anti nõu ka Maatöölise ja Väikemaapidajate Koja liikmeskonnale. Mitme ülesande täitmisel oli koostöö Kodumajanduskojaga. Koja heaks võetav lisakinnisvaramaks oli aastas 2 või 5 senti puhtkasurublalt, vastavalt sellele kas maad olid hinnatud või hindamata.

Taluperemees Eesti vabariigis, kelle haridustase oli üldiselt tagasihoidlik, vajas erialanõu ja mitmesugust abi. Põllutöökoja asutamise ajaks (1932) oli Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonna agronoomiaosakonna diplomiga lõpetanud ainult 55, kogu vabariigi kestel 267. Paljud lahkusid ülikoolist tööle, diplomitööd tegemata (õigupoolest kavatsusega see hiljem teha).

Seoses Agronoomide Koja asutamisega kehtestati valitsuse otsusega (RT, 1935, nr. 43) ametkohtade loetelu, kus normaalselt võivad teenida koja tegevliikmed või liikmekandidaadid. Koja tegevliikmeks saamiseks tuli kõrgharidusega agronoomil liikmekandidaadina töötada kolm aastat põllumajanduslikul erialal selles kokkulepitud patrooni (tegevliikme) juhtimisel.

Üldnõudena võis maatulunduskonsulentina töötada Agronoomide Koja tegevliige. Vastava kaadri vähesuse tõttu võis, Agronoomide Koja nõusolekul, nendel ja teistel töökohtadel töötada ka diplomita ülikooli lõpetajad ja diplomiga põllunduskeskkooli lõpetajad. Üks näide: haridusministeerium määras Vahi koolide ja selle majapidamise juhtideks diplomita ülikoolilõpetajad. Agronoomide Koda aga palus ministeeriumil otsus tühistada. Järeldus - Eesti Vabariigi põllumajanduse majandus-tehnoloogiline tase ja selle edasiarendamise ülesanded nõudsid üha kõrgemasemelisi asjatundjaid, seda ennekõike Põllutöökoja koosseisus.

M. Karelson

ja Juhan Kalm. Selts suleti NL oku-
patsioonivõimude poolt.

1945. a. kevadel kutsuti ellu Eesti
Agronoomide Selts Rootsis. Juhatusse
valiti Anton Nõmmik (esimees), Artur
Reintamm, Arnold Kivimäe, Jaan Mets ja
Aksel Mark. EASR on olnud kodumaise
seltsi järglane, isegi kaks väljapääsenud
seltsi asutajat juhatusliiget R. Allmann ja
J. Kalm kuulusid Rootsis tegevust

EESTI AGRONOOMIDE SELTS ROOTSIS LÕPETAS TEGEVUSE

"Viljast, mis sa siia jätsid,
saavad puhtad leivapätsid."

Betti Alver

Eesti Agronoomide Selts Eestis
(EAS) kutsuti ellu 15. nov. 1920. a. Selle
esimeses juhatuses olid Jaan Raamot
(esimees), Jaak Ümarik, Rudolf Allmann

*Eesti Agronoomide Selts Rootsis. Vasakul selle esimene esimees prof. Anton
Nõmmik, paremal tema järglane agr. Artur Reintamm. Mõlemad hiljem auliikmed.
Keskel Seltsi sekretär agr. Aksel Mark. Foto aastast 1956.*

alustanud seltsi. Järjepidevust kinnitas
kirjalikult ka viimane kodumaise seltsi
esimees Jaak Ümarik. Ka kõik teised
EASR algusperioodi liikmed olid olnud
kodumaise seltsi liikmed, arvult 60 ümber.

Nüüd, kus Eestis on taastatud
Akadeemilise Põllumajanduse Selts (1990)
ja Eesti Agronoomide Selts (1992) ja kus
Rootsis seltsi liikmete arv on jäänud
väikeseks ning koosseis vanane-nud, on
osutunud otstarbekohaseks Eesti
Agronoomide Selts Rootsis likvideerida.
Seltsi viimasel peakoosolekul otsustati nii
arhiiv kui varandus üle anda Akadeemi-
lise Põllumajanduse Seltsi käsutusse
Tartus. Sooviks oli, et APS aitaks

koostada seltsi tegevuse ülevaate ja see
trükisõnas jäädvustada. Seltsi esimeesteks
on olnud prof. A. Nõmmik, agr. Artur
Reintamm, agr. dr. A. Kivimäe, agr. lic.
Kaarel Vahtras ja viimasena agr. Valter
Soo. Viimases juhatuses olid: prof. Hans
Nõmmik, dots. Kalju Valdmaa, mag. Olaf
Aule, dr. agr. Ants Aamisepp.

Seltsi auliikmeteks on olnud
rootslased Riigipäeva liige prof. Hugo
Osvald ja Ultuna ülikooli rektor prof.
Gunnar Torstensson (praegu ainuke elus
olev auliige, sünd. 1895), soomlane prof.
Otto Valle ja eestlastest prof. Anton
Nõmmik, agr. Juhan Kalm, agr. Artur

Reintamm, agr. dr. Arnold Kivimäe ja agr. Tõnis Kint.

Vabas maailmas laialiolevaid eesti agronome on kokkusaamistele kutsunud ESTO-de ajal Torontos 1972 ja 1984, mõlemal korral Kanada koondise esimehe agr. Albert Irsi kodus, Baltimores 1976 USA koondise liikme agr. Aleksander Tüüri kodus ja Ultunas 1980. a. põllumajandusülikooli ruumides.

EASR on kirjastanud silmapaistvate eesti põllumajandusainimete biograafiaid:

1. K. Vahtrase poolt koostatud "Professor Anton Nõmmik. Tema elust ja tööst", 40 lk.
2. A. Kivimäe koostatud "Professor Nikolai Rootsi", 16 lk.
3. Arnold Kivimäe autobiograafia, 48 lk.
4. A. Mark: "Professor Kaarel Liidak. tema tööst ja ideoloogiast", 40 lk.
5. Tõnis Kint "Mälestuskilde Eesti elust ja põllumajandusest", 63 lk.

Eesti Agronoomide Seltsil Rootsis on olnud tihe koostöö Vabade Eestlaste Põllumajandusliiduga ja nii on oluliselt Seltsi abi olnud Liidule "Aastaraamatute" toimetamisel, milliseid on ilmunud I...XX ja nendes koguteostes kajastub ka EASR tegevus. Samuti on Selts olnud abiks Liidule suhtlemisel Euroopa Põllumajandusliiduga. Kokkuvõtteks võime ütelda, et eesti agronoomide organisatsiooni teine järk on lõppenud ja võime oodata uut hoogsat kolmandat perioodi - kodumaa põllumajanduse huvides.

A. Mark

Uppsala, jaan. 1994

AKADEEMILISE PÕLLUMAJANDUSE SELTSI UUSI LIIKMEID

Kangro, Virge - sünd. 30.05. 1939, põllumajanduskandidaat, ELVTUI aretusosakonna vanemteadur. Eriala - looma-

kasvatussaaduste tootmine, veiseliha kvaliteet.

Raave, Henn - sünd. 21.08. 1959, põllumajandusmagister, EPMÜ doktorant. Eriala - rohumaaviljelus.